

یادداشت

اقتصاد ایران و انبوه پنجره‌های شکسته

چرا در ایران میل به سرمایه‌گذاری در تولید پایین است؟

حسین جعفری پژوهشگر بازار سرمایه

گاهی برای هر یک از ما پیش آمده که با دیدن جزئیات، درباره یک موضوع کلی نظر بدسیم زیرا که اعتقاد داریم پدیده‌های کوچک، پیامدهای بزرگی دارند؛ به‌عنوان مثال برای هر یک از ما پیش آمده که با دیدن لباس و کفش نامناسب یک فرد، قضاوت‌های نادرستی درباره شخصیتش داشته باشیم. در دهه ۹۰، در روزهایی که نیویورک غرق در جرم و جنایت بود؛ دو جرم‌شناس آمریکایی برای بازگرداندن آرامش به شهر «نظریه پنجره شکسته» را ارائه دادند. این نظریه می‌گوید اگر شیشه یکی از پنجره‌های یک ساختمان شکسته و به حال خود رها شده باشد، پس از مدتی عابریانی که از مقابل آن ساختمان می‌گذرند، به این نتیجه می‌رسند که برای کسی مهم نیست که این پنجره شکسته و کسی به شکسته شدن پنجره‌های این ساختمان اهمیت نمی‌دهد. به مرور عابران بر تعداد شیشه‌های شکسته ساختمان می‌افزایند و بعد از شکسته شدن تمام شیشه‌ها، نوبت به خود ساختمان می‌رسد. بعد از ساختمان هم نوبت به خیابانی که ساختمان در آن قرار گرفته می‌رسد. تعمیم این نظریه به اقتصاد و مباحث اقتصادی می‌تواند از این منظر جالب توجه باشد که اقتصاد ایران با بسیاری از «پنجره شکسته‌ها» روبه‌رو است و این درحالی است که وقتی در سطح کلان اقتصادی پنجره‌های شکسته زیاد می‌شوند، کم‌کم اعتماد عمومی نسبت به آن اقتصاد خدشه‌دار می‌شود.

مرز فعالیت مولد و نامولد

برای اینکه بخواهیم در مورد «پنجره شکسته‌ها» در اقتصاد ایران حرف بزنیم، بد نیست این بخش از گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس در مورد فعالیت‌های نامولد رقیب تولید در ایران را با هم مرور کنیم. طبق گزارش بازوی پژوهشی مجلس؛ فعالیت‌های نامولد رقیب تولید در ایران عبارتند از: «فعالیت نامولد مبتنی بر عایدی سرمایه که شامل ملک بدون استفاده و مورد تقاضا فقط به قصد افزایش قیمت، عایدی سرمایه از محل افزایش قیمت ارز، عایدی سرمایه از محل افزایش قیمت فلزات گرانبها و عایدی سرمایه از محل سفته‌بازی در بورس، بازارهای ناقص و نظام توزیع رانت‌زا، سپرده‌های بانکی و واردات و صادرات رانتی»، «مجموع عوامل بالا، در اقتصاد ایران باعث شده که نسبت فعالیت‌های کارآفرینی و کارآفرینان موفق نسبت به فعالیت‌های شکست‌خورده در اقتصاد ایران بسیار باشد و بسیاری از سرمایه‌گذاران عمده نیز در زندان درگیر پرونده‌های قضایی خود هستند. این پنجره شکسته به سایر کسانی که قصد سرمایه‌گذاری را دارند این نشانه را می‌دهد که اقتصاد در وضعیت خوبی نیست و بهتر است که سرمایه‌شان را به‌طور مثال وارد فعالیت‌هایی مانند دلالت کنند. این می‌شود که به ناگهان عده زیادی به صرافی‌ها هجوم می‌برند، چراکه این افراد می‌دانند با سرمایه‌گذاری مولد در تولید نمی‌توانند بازدهی‌ای که با خرید ارز به‌دست می‌آورند را کسب کنند.

اطلاعات غیرشفاف و نمداسازی

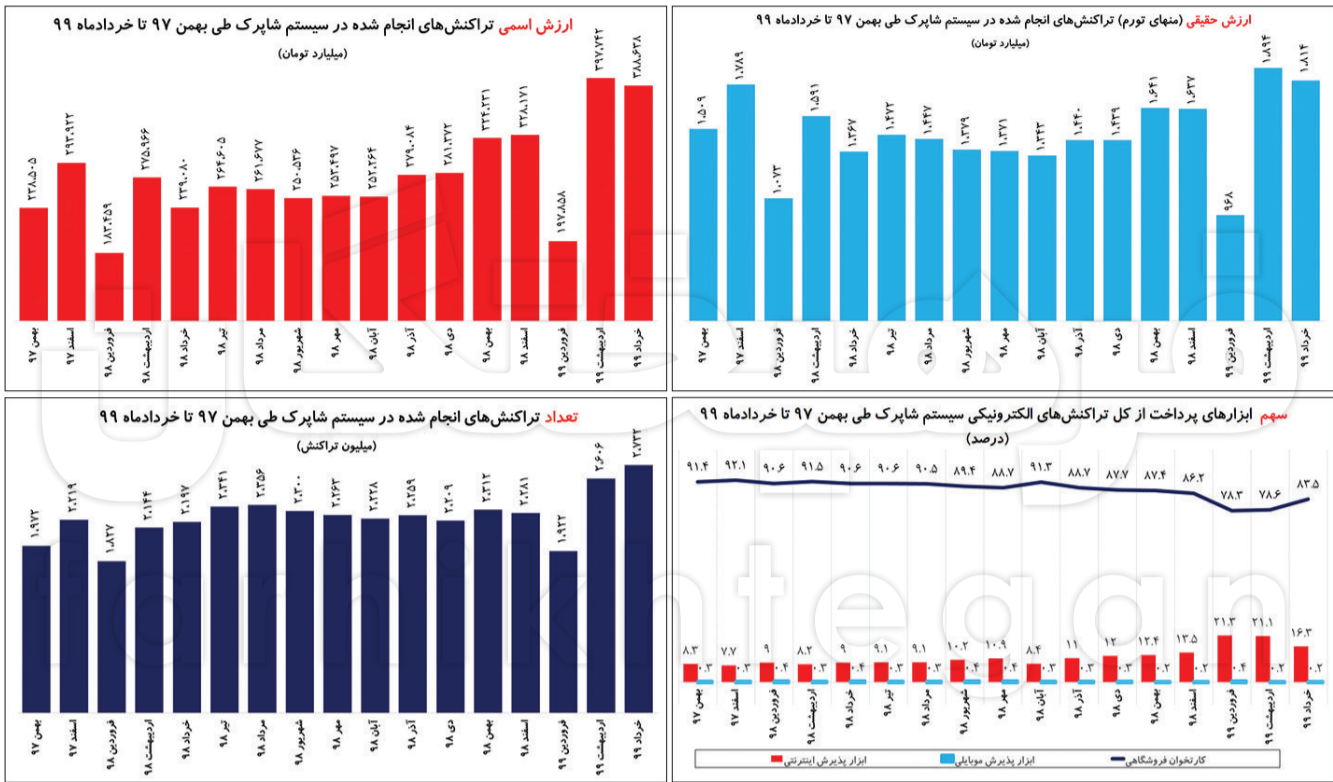
شفافیت لازمه تحول اقتصادی است. امروزه همه نهادهای بین‌المللی بر نقش شفافیت اقتصادی در پیشبرد اهداف اقتصادی نظام‌های اقتصادی تأکید و این مولفه را عاملی مهم در زمینه‌سازی هرچه بیشتر رشد اقتصادی سالم و پایدار معرفی می‌کنند. این درحالی است که اقتصاد ایران از دیرباز با نبود شفافیت اطلاعاتی مواجه بوده و دولت به دلیل عدم اتکا به بخش‌های غیردولتی، نیازی به شفاف‌سازی در اقتصاد نداشته که در نتیجه باعث شفافیت پایین اقتصاد کشور شده است. در این هنگام عموم افراد وجود پنجره شکسته در اقتصاد را حس کرده و با توجه به یک‌سری نشانه‌ها که خودشان آنها را ساخته‌اند، درباره اقتصاد تصمیم‌گیری و داوری می‌کنند. گردش اطلاعات ناقص، خود به افزایش پنجره‌های شکسته بر پیکره اقتصاد ایران دامن می‌زند. اگر اطلاعات نامتقارن باشند یا نهاد‌هایی که موظف به ارائه اطلاعات هستند، در ارائه آنها کوتاهی به خرج دهند، کم‌کم مردم خودشان سعی می‌کنند که درباره آینده اقتصاد تصمیم بگیرند و آن را پیش‌بینی کنند. زمانی که به‌طور مثال مسئولان اقتصاد یک کشور بگویند که نرخ تورم رشد نخواهد کرد اما این اتفاق نیفتد یا به‌طور کلی وعده‌های توخالی که مردم داده شود یا آمارهای ناصحیح در اختیار مردم قرار بگیرد، در این صورت اعتماد مردم به اطلاعات روزبه‌روز کمتر می‌شود و مردم در چنین موقعیتی، خودشان یک‌سری نشانه‌ها را در اقتصاد تفسیر می‌کنند و به پیش‌بینی می‌پردازند.

شاخص ادراک فساد و رتبه ۱۷۰ ایران

با وجود همه تلاش‌های قابل‌تقدیر در مبارزه با فساد در قوه قضائیه و با وجود پیشرفت تکنولوژی (توسعه دولت الکترونیک و...)، اما متأسفانه هنوز هم روند فساد در ایران کاهش قابل‌قبولی نداشته است، به‌طوری که در سال ۲۰۲۰ شاخص ادراک فساد، رتبه جهانی ایران در بین ۱۸۴ کشور بهتر از ۱۷۰ نبوده است. رتبه ایران در این شاخص از این منظر دارای اهمیت است که این رتبه نه تنها از بسیاری از کشورهای آسیایی همچون تائوانیا و گابون کمتر است؛ بلکه از بسیاری از کشورهای حوزه خلیج فارس و عموماً نفت‌خیز و فاقد سیستم دموکراسی مدون به‌مراتب کمتر است. این شاخص برای امارات رتبه ۲۳، عربستان ۵۸، کویت ۷۸، مصر ۱۰۵ و پاکستان ۱۱۷ است که این آمار حاکی از آن است که منشأ فساد می‌تواند منشأ رانت نفتی نداشته باشد. زمانی که تعداد پنجره‌های شکسته انبوه می‌شود، خواه این پنجره‌های شکسته از جنس بی‌سرنجام ماندن پرونده‌های فساد باشد، خواه از جنس نبود حقوق برابر، همگی درحال رساندن اقتصاد به وضعیت آن خانه متروکه هستند که ناامنیانی در فضای آن موج می‌زند. در نتیجه کسی وارد اقتصادی که تعداد زیادی پنجره شکسته ظاهرش را زشت کرده، نمی‌شود. این مسئله نه تنها میل به سرمایه‌گذاری جدید در بخش مولد اقتصاد ایران را از بین می‌برد، بلکه تولیدکنندگان زیادی را هم که در فرآیندهای تولید بروکراسی اداری درگیر هستند را هم می‌تواند به سمت بخش‌های غیرمولد بکشاند.

«فرهیختگان» براساس آخرین آمارهای سامانه شاپرک بررسی کرد

آمار صعودی شاپرک؛ بازار راه افتاد؟

مهدی عبدالحی دبیر گروه اقتصاد

حدود ۱۳۶ روز از زمان ورود ویروس مرموز کرونا به ایران می‌گذرد. طی این مدت به‌واسطه محدودیت‌های اجباری که طی اول تا نیمه فروردین از سوی دولت اعمال شد و همچنین محدودیت‌هایی ترددی که به‌واسطه ترس از شیوع کرونا در جامعه وجود داشته، تقاضای خرید کالا و خدمات نیز به‌طور قابل‌توجهی کاهش یافت؛ به‌ویژه اینکه ویروس کرونا دقیقاً زمانی در ایران ظاهر شد که مصادف با ماه پایانی سال یعنی تأثیرگذارترین ماه در فروش و درآمد اغلب صنفاها بود.

در این خصوص برای درک عمق رکود حاصل از شیوع کرونا در حوزه تقاضای کالا و خدمات، آمارهای بانک مرکزی از سیستم تبادل الکترونیکی شاپرک طی بازه بهمن ۹۷ تا خردادماه سال جاری بررسی شده است. آمارهای تراکنش‌های مالی شاپرک که شامل تراکنش‌های موبایلی، اینترنتی و آنلاین و تراکنش‌های فروشگاه‌های است، از این منظر دارای اهمیت است که در خردادماه امسال حجم ۲۳۸۸ هزار و ۶۳۸ میلیارد تومانی تراکنش‌های مالی سیستم شاپرک معادل ۱۵ درصد نقدینگی ۲۶۵۱ هزار میلیارد تومان فعلی کشور است.

براساس نتایج گزارش حاضر، ۱- حجم تراکنش‌های شاپرک در اسفند ۹۸ و فروردین سال جاری به‌طور چشمگیری کاسته شده که بخشی از این تقاضاهای انباشته شده در اردیبهشت و خردادماه تخلیه شده‌اند. این موضوع می‌تواند نشانه‌هایی از خروج آرام بازار از کما و رکود بی‌سابقه‌ای باشد که از شیوع ویروس کرونا تحمیل شده بود. ۲- نکته قابل‌تأمل اینکه، طی اسفند ۹۸ تراکنش‌های سال جاری حجم تراکنش‌های آنلاین و اینترنتی با رشد قابل‌توجه ۱/۷ برابری از حدود ۱۲/۴ درصد در بهمن ۹۸ به بیش از ۲۱ درصد تا پایان اردیبهشت رسیده بود که بازم با کاهش محدودیت‌های رفت‌وآمدی، این میزان در خردادماه کاهش نزدیک به ۵ درصدی داشته است. این موضوع از این منظر دارای اهمیت است که سیاستگذار می‌توانست از این فرصت برای کاهش آمودشدها استفاده کرده و با تجویز فضای فروشگاه‌های آنلاین و همچنین خدمات دولت الکترونیک، از افزایش شیوع کرونا به‌واسطه آمودشدها، جلوگیری کند؛ فرصتی که به‌نظر می‌رسد در حال از دست رفتن است.

جایه جایی ۳۸۸ هزار میلیارد تومانی شاپرک در خرداد

بررسی ماهانه حجم تراکنش‌های الکترونیکی در بازه زمانی بهمن ۹۷ تا خرداد سال جاری نشان می‌دهد حجم مبلغ تراکنش‌های شاپرک از حدود ۲۳۸ هزار میلیارد تومان در بهمن ۹۷ با رشد ۲۳ درصدی به حدود ۲۹۴ هزار میلیارد تومان در اسفند ماه و در فروردین ۹۸ با شروع تعطیلی‌ها ایسن مبلغ با کاهش ۳۷ درصدی نسبت به اسفند ۹۷ به حدود ۱۷۸ هزار میلیارد رسیده است. طی ماه‌های اردیبهشت ۹۸ تا دی‌ماه ۹۸ مبلغ تراکنش‌های شاپرک بین ۲۶۰ تا ۲۸۰ هزار میلیارد تومان در نوسان بوده و این میزان با رشد قابل‌توجهی، در بهمن‌ماه به ۳۲۴ هزار میلیارد تومان رسیده است. به‌نظر می‌رسد رشد میزان تراکنش‌ها عمدتاً به‌واسطه افزایش فروش برخی صنوف در ماه‌های پایانی سال بوده است. اما در اولین روزهای اسفندماه خبر شیوع ویروس کرونا در ایران حساسی برای برخی صنفاهای خدماتی گران تمام شد؛ امری که موجب شده در اسفند مبلغ تراکنش‌ها تنها ۱۲/۲ درصد افزایش یابد، این درحالی است که رشد حجم و مبلغ تراکنش‌ها در اسفند ۹۷ نسبت به بهمن همان سال حدود ۲۳ درصد بوده است. این موضوع نشان می‌دهد اغلب صنفاهای خدماتی در ماه پایانی سال که مصادف با بیشترین فروش آنهاست، با کاهش تقاضای قابل‌توجهی را متحمل شده‌اند. اما پیامدهای شیوع کرونا فقط منحصر به ماه پایانی سال ۱۳۹۸ نشد، چراکه در فروردین به‌رغم افزایش تعداد روزهای تعطیل، فعالیت اغلب صنفاهای عمده خدماتی با محدودیت زیادی مواجه شد. این امر موجب شده در فروردین حجم مالی تراکنش‌ها کاهش ۴۰ درصدی را نسبت به اسفند ۹۸ تجربه کند که این میزان در مقایسه با کاهش ۳۷ درصدی حجم و مبلغ تراکنش‌ها در فروردین ۹۸ نسبت به اسفند ۹۷، بازم با حکایت از حال و روز ناخوش تقاضای کالا و خدمات دارد.

بازگشت ضربان تراکنش‌های خرید کالا به حالت عادی

یکی از مولفه‌های مهم در آمارهای شاپرک، تغییرات مربوط به تعداد تراکنش‌های مالی است. در این زمینه برای اینکه بتوانیم آثار ویروس کرونا بر تقاضای کالا و خدمات را بهتر مشاهده کنیم، آمار تراکنش‌های مالی در شاپرک طی بهمن ۱۳۹۷ تا خرداد سال جاری بررسی و مقایسه شده‌اند. طبق آمارهایی که در نمودار شماره ۳ آمده است، تعداد تراکنش مالی در سیستم شاپرک از یک میلیارد و ۹۷۲ میلیون تراکنش در بهمن سال ۹۷ به دو میلیارد و ۲۱۹ میلیون تراکنش در اسفند سال ۹۷ رسیده و این میزان با افت قابل‌توجهی (به‌دلیل تعطیلات نوروز) در فروردین ۹۸ به یک میلیارد و ۸۲۷ میلیون تراکنش رسیده است. طی ماه‌های فروردین تا بهمن ۹۸ تعداد تراکنش‌ها در محدوده ۲/۲ تا ۲/۳ میلیارد تراکنش در نوسان بوده و در اسفند ۹۸ نیز به دو میلیارد و ۲۸۱ میلیون تراکنش رسیده است. در اسفندماه با توجه به شیوع کرونا تعداد تراکنش‌ها نسبت به بهمن ۹۸ کاهش ۱/۳ درصدی داشته است. این کاهش ۱/۳ درصدی گرچه در نگاه اول ممکن است رقم چندان قابل‌توجهی نباشد، اما با مقایسه آمارهای تراکنش‌های در اسفند و بهمن ۹۷ مشاهده می‌کنیم که در اسفندماه که ماه پایانی سال بوده و تقاضای کالا به بیشترین میزان می‌رسد، میزان تراکنش‌ها ۱۴/۵ درصد رشد داشته است؛ امری که به‌نظر می‌رسد اگر ویروس کرونا شیوع پیدا نمی‌کرد، در اسفند سال ۹۸ نیز تعداد تراکنش‌ها علاوه بر اینکه منفی نمی‌شد، می‌توانست رشد قابل‌توجهی هم داشته باشد.

در فروردین نیز این میزان با کاهش ۱۶ درصدی نسبت به اسفند، به یک میلیارد و ۹۲۲ میلیون تراکنش رسیده که با درنظر گرفتن روندهای قبلی، این کاهش قابل‌توجه تراکنش‌ها امری غیرمنتظره نیست. در اردیبهشت تعداد تراکنش‌ها با برداشتن محدودیت‌های کرونایی، با رشد نزدیک به ۳۶ درصدی به دو میلیارد و ۶۰۶ میلیون تراکنش رسیده و در خردادماه نیز با رشد نزدیک به پنج درصدی به دو میلیارد و ۷۲۲ میلیون تراکنش رسیده است. در مجموع مقایسه تراکنش‌های انجام‌شده در دوره چهارماه منتهی به خردادماه سال ۹۸ رشد ۱۴ درصدی را نشان می‌دهد. بر این اساس با مقایسه این ارقام مشاهده می‌شود با حذف محدودیت‌های بخشی از

در خردادماه سال جاری حجم تراکنش‌های الکترونیکی در شاپرک به ۲۳۸۸ هزار و ۶۳۸ میلیارد تومان رسیده که گرچه نسبت به ماه قبل یعنی اردیبهشت کاهش ۲/۳ درصدی را نشان می‌دهد؛ با این حال نسبت به حجم تراکنش‌های الکترونیکی در خردادماه سال ۹۸ حکایت از رشد ۲/۵ درصدی دارد که در نوع خود رقم چشمگیری است. به‌نظر می‌رسد تخلیه تقاضاهای انباشته‌شده در اسفند و فروردین به ماه‌های اردیبهشت، خرداد و همچنین ماه‌های آتی محول شده و این موضوع می‌تواند نویدبخش امیدهای تازه برای خروج بسیاری از صنوف تولید کالا و خدمات از رکود شدید تقاضا در ماه‌های اسفند و فروردین باشد.

نشانه‌های خروج آرام بازار از کما

آنچه در دستور قبلی از بهتر شدن وضعیت تقاضای کالا و خدمات گفته شد، طبیعی است پیش از قابل‌توجهی از آن می‌تواند به‌واسطه افزایش نرخ تورم و نقدینگی باشد؛ چراکه طی این مدت یعنی بازه زمانی بهمن ۱۳۹۷ تا خردادماه ۱۳۹۹ نرخ تورم سالانه از حدود ۳۳/۵ درصد در بهمن‌ماه به ۳۷/۶ درصد در خردادماه ۱۳۹۸، ۳۴/۸ درصد در اسفند ۹۸ و همچنین ۲۷/۸ درصد در خردادماه سال جاری رسیده است. بنابراین اقتصاد برای ارائه بخش‌های قابل‌انگاز، متغیرهای ارزشی و مبلغی را به‌صورت حقیقی بررسی می‌کنند. به این مفهوم که متغیر ارزشی اسمی را تورم‌زدایی کرده تا اثر عامل تورم موجب برداشتن اشتباه و انحراف در تصمیم‌گیری نشود. لذا شاخص مناسب‌تر برای بیان رشد ارزش تراکنش‌ها و میزان آن به‌صورت رشد حقیقی و تورم‌زدایی شده است. به‌عبارتی ساده‌تر، برای به‌دست آوردن رشد حقیقی مبلغ خردادماه این میزان افت ۱۴ درصدی داشته و طی بازه زمانی تیرماه ۹۸ تا پایان دی‌ماه این رشد ماهانه در محدوده ۲ تا ۷ درصد در نوسان بوده است.

در بهمن ۹۸ ارزش حقیقی تراکنش‌های شاپرک با رشد ۱۴ درصدی نسبت به دی‌ماه به حدود هزار و ۶۴۱ میلیارد تومان رسیده و سپس در اسفندماه ۹۸ این میزان فقط ۰/۲ درصد رشد مثبت داشته است. نگاه به وضعیت آنچه در اسفند ۹۷ رخ داده، نشان می‌دهد رشد ارزش حقیقی تراکنش‌ها در آن ماه، ۱۹ درصد بوده است، پس تا اینجای کار حجم تقاضای کالا و خدمات از طریق سیستم شاپرک در اسفندماه گذشته کاهش قابل‌توجهی را نشان می‌دهد. در فروردین ۹۹ با وجود آنکه تقاضای کالا و خدمات طی ماه قبل از آن یعنی در اسفند رشدی نداشته، با این حال باز هم ارزش حقیقی تراکنش‌های شاپرک کاهش ۴/۱ درصدی

را نشان می‌دهد که حکایت از عمق شگفت‌انگیز رکود در بازار است. اما این وضعیت در اردیبهشت سال جاری با رشد ۹۶ درصدی ارزش حقیقی تراکنش‌های شاپرک تا حدودی جبران شده و رقم تراکنش‌ها به هزار و ۸۹۴ میلیارد تومان رسیده که نسبت به رقم هزار و ۵۹۱ میلیارد تومانی ارزش حقیقی تراکنش‌ها در اردیبهشت ۹۸، رشد ۱۹ درصدی را نشان می‌دهد. طی خردادماه نیز ارزش حقیقی تراکنش‌های شاپرک گرچه کاهش ۴ درصدی نسبت به اردیبهشت سال جاری را نشان می‌دهد، با این حال نزدیک به ۲۳ درصد بیشتر از ارزش تراکنش‌های حقیقی در خردادماه سال ۱۳۹۸ بوده است. البته مشخص است که بخش قابل‌توجهی از افزایش ارزش حقیقی تراکنش‌ها در خردادماه سال جاری، به‌واسطه ورود تقاضای انباشته شده از ماه‌های قبل است.

یک تجربه خوب کرونایی که کنار گذاشته شد

یکی از مباحث جالب توجه در بررسی داده‌های سیستم شاپرک، سهم تراکنش‌های هریک از ابزارهای پذیرش است. بر همین اساس ابزارهای پذیرش شاپرک شامل ۱- کارتخوان فروشگاه‌های، ۲- موبایل‌ها و ۳- خریدهای آنلاین یا فروشگاه اینترنتی است. بررسی داده‌های آماری بانک مرکزی نشان می‌دهد در خردادماه سال جاری به‌لحاظ تعداد تراکنش‌ها، ۹۰/۶ درصد از تراکنش‌ها با کارتخوان‌های فروشگاه‌های، ۳/۹ درصد با موبایل و ۵/۵ درصد مابقی نیز از طریق پذیرش اینترنتی انجام شده است. در این زمینه بررسی آمارهای شاپرک نشان می‌دهد در بهمن ماه سال ۱۳۹۷ از کل حجم مالی با ارزش اسمی تراکنش‌های شاپرک، ۹۱/۴ درصد آن از طریق کارتخوان‌های فروشگاه‌های (دستگاه پوز)، ۰/۳ درصد از طریق موبایل و ۸/۳ درصد از آن هم از طریق خریدهای آنلاین اینترنتی انجام شده بود که ایسن میزان تا بهمن ۹۸ یعنی یک‌ماه قبل از شیوع کرونا در ایران به ترتیب به ۸۷/۴ درصد، ۰/۲ درصد و ۱۲/۴ درصد رسیده است. با شیوع کرونا بازم از سهم کارتخوان‌های فروشگاه‌های با پوزها کاسته و به خریدهای آنلاین اضافه شده است، به‌طوری که طی ماه‌های اسفند ۹۸ تا خردادماه سال جاری سهم دستگاه‌های پوز از کل تراکنش‌های شاپرک به ترتیب حدود ۸۶/۲ درصد در اسفند ۹۸، ۷۸/۳ درصد در فروردین ۹۹، ۷۸/۶ درصد در اردیبهشت ۹۹ و به ۸۳/۵ درصد در خردادماه رسیده است. از سوی دیگر طی این مدت سهم خریدهای آنلاین یا اینترنتی از حدود ۱۲/۴ درصد در بهمن ۹۸ به ۱۳/۵ درصد در اسفند، به ۲۱/۳ درصد در فروردین ۹۹، به ۲۱/۱ درصد در اردیبهشت و در خردادماه نیز به ۱۶/۳ درصد رسیده است. همچنین طی این مدت سهم خریدهای موبایلی هم که از ۰/۲ درصد در بهمن ماه به ۰/۴ درصد در فروردین و ۰/۲ درصد در خردادماه رسیده است. همان‌طور که آمارها نشان می‌دهد، با محدودیت‌هایی که دولت برای کاهش حضور فیزیکی در شهرها و روستاهای کشور طی فروردین و تاحدودی در اردیبهشت ایجاد کرده بود، خریدهای آنلاین و اینترنتی رشد ۱/۷ برابری داشته است که در نوع خود رقم قابل‌توجهی است و همچنین با افزایش تعداد مبتلایان به کرونا، این تجربه می‌توانست در ماه‌های خرداد و ماه‌های آتی نیز پیگیری و اجرا شود. بر این اساس اگر سیاستگذار در خصوص درمان و گذار از ویروس کرونا چشم‌انداز کوتاه‌مدتی منصور نیست، به‌نظر می‌رسد توسعه ابزارهای خرید آنلاین و تجهیز فروشگاه‌ها و فعالان بازار به ابزارهای خرید و فروش اینترنتی و در مجموع توسعه فروشگاه‌های آنلاین می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی آمودشدهای فیزیکی را محدود و سیاست‌های اجرایی دولت را در کنترل و مبارزه با کرونا با موفقیت بالایی همراه سازد.

طی اسفند ۹۸ تا اردیبهشت سال جاری حجم تراکنش‌های آنلاین و اینترنتی با رشد قابل توجه ۱/۷ برابری از حدود ۱۲/۴ درصد در بهمن ۹۸ به بیش از ۲۱ درصد تا پایان اردیبهشت رسیده بود که بازم با کاهش محدودیت‌های رفت‌وآمدی، این میزان در خردادماه کاهش نزدیک به ۵ درصدی داشته است